BO‘LAJAK PEDAGOGLARDA AXBOROT IMMUNITETI VA RAQAMLI GIGIYENA KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIY ASOSLARI

S.O.Mamarasulov
Guliston davlat pedagogika instituti o‘qituvchisi
D.G‘.O‘sarov
Guliston davlat universiteti o‘qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada raqamli ta’lim muhitida pedagogika yo‘nalishi talabalari orasida axborot immuniteti va raqamli gigiyena ko‘nikmalarini shakllantirish masalalari tahlil qilinadi. Zamonaviy axborot makonida yuzaga kelayotgan turli tahdidlar sharoitida bo‘lajak pedagoglarning axborotni to‘g‘ri tahlil qilish, tanqidiy yondashish va xavfsiz foydalanish ko‘nikmalariga ega bo‘lishi zarurligi asoslab beriladi. Shuningdek, ushbu ko‘nikmalarni rivojlantirishning pedagogik ahamiyati va ularning ta’lim jarayonidagi o‘rni yoritiladi.

Kalit so‘zlar: Raqamli ta’lim muhiti, axborot immuniteti, raqamli gigiyena, pedagogika, pedagogik talaba, axborot xavfsizligi, media savodxonlik, jamiyat barqarorligi.

Zamonaviy sharoitda pedagog nafaqat bilim beruvchi, balki axborot oqimlarini tahlil qila oladigan, yoshlarni zararli axborotlardan himoya qila oladigan ijtimoiy subyekt sifatida namoyon bo‘ladi. Shu bois bo‘lajak pedagoglarda axborot immuniteti va raqamli gigiyena ko‘nikmalarini shakllantirish dolzarb masalaga aylanmoqda.

Hozirgi globallashuv va raqamlashtirish jarayonlari jamiyat hayotining barcha sohalariga, jumladan ijtimoiy, siyosiy va madaniy tizimlarga ham chuqur ta’sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida axborot makoni kengayib, insonlar hayotida asosiy resurslardan biriga aylandi. Shu bilan birga, axborot oqimlarining ortishi turli xavf va tahdidlarning ham paydo bo‘lishiga olib kelmoqda.

Jamiyat barqarorligi — bu ijtimoiy tizimning muvozanatda rivojlanishi, uning ichki va tashqi tahdidlarga nisbatan chidamliligi hamda uzluksiz taraqqiyotini ta’minlay olish holatidir. Barqaror jamiyatda fuqarolarning axborotga bo‘lgan munosabati ongli, tanqidiy va mas’uliyatli bo‘lishi talab etiladi. Chunki axborot oqimlari noto‘g‘ri boshqarilganda yoki manipulyativ maqsadlarda foydalanilganda, u ijtimoiy ongga salbiy ta’sir ko‘rsatishi, turli ziddiyatlar va beqarorlik holatlarini keltirib chiqarishi mumkin.

Axborot xavfsizligi esa shaxs, jamiyat va davlatning axborot sohasidagi manfaatlarini himoya qilish, axborot resurslarining yaxlitligi, ishonchliligi va mavjudligini ta’minlashga qaratilgan tizimdir. Bugungi kunda axborot xavfsizligi nafaqat texnik masala, balki chuqur ijtimoiy-falsafiy ahamiyatga ega bo‘lgan muhim omilga aylangan. Chunki axborot xavfsizligi buzilishi natijasida fuqarolarning ongiga ta’sir etish, jamoatchilik fikrini manipulyatsiya qilish va hatto jamiyat barqarorligini izdan chiqarish xavfi yuzaga keladi.

Ayniqsa, raqamli ta’lim muhitida yoshlar, xususan bo‘lajak pedagoglar turli axborot oqimlari bilan bevosita ishlaydi. Bu esa ulardan yuqori darajadagi axborot madaniyati, tanqidiy fikrlash va axborotlarni tahlil qilish ko‘nikmalarini talab etadi. Shu nuqtai nazardan, axborot immuniteti va raqamli gigiyena kabi tushunchalar jamiyat barqarorligini ta’minlashning muhim pedagogik vositalaridan biri sifatida qaraladi. Jamiyat barqarorligini ta’minlashda axborot xavfsizligi markaziy o‘rin tutadi. Axborot oqimlarining to‘g‘ri boshqarilishi, fuqarolarning media savodxonligi va pedagog kadrlarning axborot madaniyati yuqori bo‘lishi jamiyatning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Raqamli texnologiyalar va internetning tez sur’atlarda rivojlanishi inson hayotining barcha sohalariga chuqur kirib bordi. Bugungi kunda raqamli muhit nafaqat axborot olish manbai, balki ijtimoiy muloqot, ta’lim, ish faoliyati va shaxsiy rivojlanishning asosiy maydoniga aylangan. Shu

sababli raqamli makonda to‘g‘ri, xavfsiz va ongli harakat qilish madaniyati — ya’ni raqamli gigiyena — dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Raqamli gigiyena tushunchasi insonning raqamli muhitda ongli, xavfsiz va mas’uliyatli faoliyat yuritishini anglatadi. U shunchaki texnik ko‘nikmalar yig‘indisi emas, balki axborot bilan ishlash madaniyati, ya’ni ma’lumotni tanlash, uning ishonchliligini tekshirish, tahlil qilish va undan maqsadli foydalanish qobiliyatlarini ham o‘z ichiga oladi. Shu bilan birga, raqamli gigiyena shaxsning internetda o‘zini tutish odob-axloqi, shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish, zararli kontentlardan saqlanish va vaqtni samarali boshqarish kabi jihatlarni ham qamrab oladi.

Hozirgi axborot oqimi juda tez va keng ko‘lamli bo‘lgani sababli, foydalanuvchilar, ayniqsa yoshlar, turli manipulyativ, noto‘g‘ri yoki zararli axborotlarga duch kelish ehtimoli yuqori. Bu esa ulardan yuqori darajadagi tanqidiy fikrlash, axborotni tahlil qilish va to‘g‘ri qaror qabul qilish ko‘nikmalarini talab etadi. Raqamli gigiyena aynan shu ehtiyojlarni qondiruvchi muhim ijtimoiy-pedagogik omil sifatida maydonga chiqadi.

Bo‘lajak pedagoglar uchun raqamli gigiyena yanada muhimroq ahamiyatga ega, chunki ular kelajakda ta’lim jarayonini tashkil etuvchi, yosh avlodni tarbiyalovchi mutaxassislar hisoblanadi. Agar pedagog o‘zi raqamli muhitda ongli va xavfsiz harakat qila olsa, u o‘quvchilarga ham to‘g‘ri yo‘l-yo‘riq ko‘rsata oladi. Shu orqali ta’lim tizimida sog‘lom axborot muhitini shakllantirish imkoniyati kengayadi.

Raqamli gigiyenani shakllantirishda ta’lim jarayonida interaktiv metodlardan, muammoli vaziyatlardan, real hayotiy misollardan va raqamli platformalardan samarali foydalanish muhimdir. Bu yondashuvlar talabalarni faqat nazariy bilim bilan emas, balki amaliy ko‘nikmalar bilan ham qurollantiradi.

Raqamli gigiyena zamonaviy jamiyat madaniyatining ajralmas elementi bo‘lib, u shaxsning axborot makonida xavfsiz, ongli va mas’uliyatli faoliyat yuritishini ta’minlaydi. Bo‘lajak pedagoglarda ushbu ko‘nikmalarni rivojlantirish esa nafaqat ularning kasbiy kompetensiyasini oshiradi, balki jamiyatda sog‘lom va ishonchli axborot muhitini shakllantirishga xizmat qiladi.

Axborot immuniteti va raqamli gigiyena ko‘nikmalarini shakllantirish jarayonida integrativ yondashuv alohida ahamiyatga ega bo‘lib, u ta’lim jarayonini yaxlit tizim sifatida tashkil etishga xizmat qiladi. Zamonaviy pedagogikada integrativ yondashuv turli bilim sohalarini o‘zaro bog‘liq holda o‘rganish, nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirish hamda shaxsning umumiy kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan.

Ushbu yondashuv axborot muhitida shaxsning barqaror va ongli faoliyat yuritishini ta’minlovchi asosiy pedagogik vositalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, raqamli ta’lim sharoitida axborot oqimlarining ko‘pligi va turli xil axborot tahdidlarining mavjudligi integrativ yondashuvning dolzarbligini yanada oshiradi.

Axborot immuniteti va raqamli gigiyenani rivojlantirishda integrativ yondashuv quyidagi asosiy komponentlarni o‘z ichiga oladi:

- *Kognitiv komponent* – shaxsning axborot xavfsizligi, media savodxonlik va raqamli muhitdagi xatti-harakatlar bo‘yicha bilimlar tizimini shakllantiradi. Bu komponent orqali talabalarda nazariy asoslar mustahkamlanadi.

- *Amaliy komponent* – olingan bilimlarni real hayotiy vaziyatlarda qo‘llash, axborotni tahlil qilish, tekshirish va undan samarali foydalanish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Bu bosqichda talabalar amaliy faoliyat orqali tajriba orttiradi.

- *Aksiologik komponent* – axborotga nisbatan to‘g‘ri munosabat, axloqiy qadriyatlar va mas’uliyat hissini shakllantiradi. Bu komponent shaxsning raqamli madaniyatini belgilovchi asosiy omil hisoblanadi.

Mazkur uch komponent o‘zaro uyg‘un va tizimli ravishda rivojlanganda, shaxsda mustahkam axborot immuniteti shakllanadi. Bunday shaxs axborot oqimlarini tanqidiy tahlil qila oladi, zararli va noto‘g‘ri ma’lumotlarni aniqlay oladi hamda raqamli muhitda xavfsiz va mas’uliyatli faoliyat yurita oladi.

Integrativ yondashuv axborot immuniteti va raqamli gigiyenani shakllantirishda nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham samarali pedagogik asos bo‘lib xizmat qiladi.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, bo‘lajak pedagoglarda axborot immuniteti va raqamli gigiyena ko‘nikmalarini tizimli ravishda shakllantirish jamiyatda axborot xavfsizligini ta’minlashning muhim pedagogik omillaridan biri hisoblanadi. Chunki aynan pedagog kadrlar kelajak avlodning axborot madaniyatini shakllantiruvchi asosiy subyekt sifatida jamiyatning axborot muhitiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Shu nuqtai nazardan, axborot oqimlarini tahlil qila olish, zararli va manipulyativ axborotni aniqlash hamda raqamli muhitda ongli va xavfsiz harakat qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Bu esa nafaqat individual darajada, balki jamiyat miqyosida ham axborot barqarorligini ta’minlashga xizmat qiladi.

Taklif etilgan integrativ model esa ushbu jarayonni tizimli, bosqichma-bosqich va samarali tashkil etishga imkon beradi. Modelning kognitiv, amaliy va aksiologik komponentlari uyg‘unligi orqali talabalarda nafaqat nazariy bilimlar, balki amaliy ko‘nikmalar va ijtimoiy mas’uliyat ham shakllantiriladi. Natijada bo‘lajak pedagoglar raqamli ta’lim muhitida ongli, xavfsiz va samarali faoliyat yurita oladigan kompetent mutaxassis sifatida shakllanadi.

Jamiyat barqarorligini ta’minlashda pedagog kadrlarning o‘rni strategik ahamiyatga ega bo‘lib, ular nafaqat ta’lim jarayonining tashkilotchisi, balki yosh avlodning axborot madaniyatini shakllantiruvchi asosiy subyekt sifatida ham namoyon bo‘ladi. Shu nuqtai nazardan, bo‘lajak pedagoglarda axborot immuniteti va raqamli gigiyena ko‘nikmalarini rivojlantirish dolzarb pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi.

Mazkur ko‘nikmalarning tizimli shakllanishi ta’lim sifatini oshirish bilan birga, jamiyatda sog‘lom axborot muhitini yaratish va axborot xavfsizligini ta’minlashga ham xizmat qiladi. Chunki axborot oqimlarini to‘g‘ri tahlil qila oladigan, tanqidiy yondasha oladigan va raqamli muhitda ongli faoliyat yurita oladigan pedagoglar jamiyatning axborot barqarorligini mustahkamlovchi muhim omil hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O‘zbekiston Respublikasi “Axborotlashtirish to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2019.
3. Raqamli ta’lim va media savodxonlik bo‘yicha zamonaviy ilmiy maqolalar va tadqiqotlar to‘plami.
4. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion ta’lim metodlari bo‘yicha ilmiy tadqiqotlar.